

Neoficiálny preklad pre potreby rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

Núdzový stav v reakcii na krízu koronavírusu: situácia v niektorých členských štátoch

ZHRNUTIE

S prvým prípadom neznámeho zápalu pľúc hláseným v provincii Wuhan (Čínska ľudová republika) 31. decembra 2019 bol v priebehu niekoľkých týždňov koronavírus (COVID-19) vyhlásený 30. januára 2020 Svetovou zdravotníckou organizáciou za pandémiu. Odvtedy sa rozšíril do skoro všetkých kútov sveta. Zatiaľ čo zdravotné riziko a výzva, ktorú predstavuje pre ľudské zdravie, sú prvoradé, záťaž, ktorú kladie na právne poriadky, nie je o nič menej dôležitá. Pre väčšinu postihnutých krajín, najmä v EÚ, predstavuje prepuknutie vírusu bezprecedentné inštitucionálne výzvy a zároveň sú inštitúcie a vlády povinné prijať prísne opatrenia zasahujúce do práv občanov spôsobom, ktorý nemá obdobu od druhej svetovej vojny. Aj keď ústavy niektorých členských štátov zahŕňajú mechanizmy umožňujúce použitie „núdzového stavu“ alebo udelenie osobitných právomocí konkrétnym inštitúciám, právne systémy iných členských štátov také mechanizmy neobsahujú, či už z historických dôvodov, alebo z dôvodu inštitucionálnej tradície. Medzi kľúčové aspekty výkonu verejnej moci pod pandemickou hrozbou patrí nielen rozsah prijatých opatrení, ale aj ich legitimita, čo vyvoláva otázku ich trvania a stupňa parlamentného dohľadu. Táto analýza je prvou v rade, ktorá poskytuje komparatívny prehľad inštitucionálnych reakcií prijatých v rôznych členských štátoch na základe i) ústavného rámca pre núdzový stav alebo legitimacy „núdzovej“ legislatívy, ii) prijatých konkrétnych opatrení, iii) rozsahu prijatých opatrení parlamentného dohľadu nad prijatými opatreniami. Tento dokument ponúka prehľad reakcií na pandémiu koronavírusu v Belgicku, Francúzsku, Nemecku, Maďarsku, Taliansku, Poľsku a Španielsku.

ÚVOD

Niektoré z vládnych opatrení prijatých na riešenie stavu ohrozenia verejného zdravia vyvolaného pandémiou koronavírusu možno považovať za invazívne. Obsah opatrení prijatých siedmimi členskými štátmi, o ktorých sa pojednáva v tejto analýze, je veľmi podobný, a ústavné rámce, v ktorých boli tieto opatrenia prijaté, sa líšia. Ústavy niektorých členských štátov obsahujú podrobné pravidlá upravujúce núdzový stav (niekedy rôzneho druhu) v prípade vonkajších alebo vnútorných hrozieb (FR, DE, PL, HU), iné zasa (BE, IT)

riešia núdzové situácie využitím pravidiel, ktoré umožňujú určitú úpravu obvyklej rovnováhy právomocí medzi výkonnou a zákonodarnou mocou. Je zaujímavé, že aj tam, kde existujú osobitné ústavné mechanizmy pre núdzové situácie, ich členské štáty radšej nepoužili, a to z historických dôvodov (DE) alebo zo strachu, že by bol tento mechanizmus vnímaný ako príliš represívny (FR). S výnimkou Španielska sa zvyčajne uprednostňujú urgentné legislatívne opatrenia. Legislatíva prijatá počas núdzového stavu nastoľuje otázky týkajúce sa časových obmedzení (HU), rozsahu, proporcionality a právnej istoty (IT). Všetkých sedem členských štátov, ktoré tento text analyzuje, však ponúka určitý stupeň parlamentnej kontroly nad prijatými opatreniami (pozri prílohu).

BELGICKO

Ústavný rámec pre núdzové situácie

Belgická ústava (1831) neobsahuje **nijaké konkrétne ustanovenia týkajúce sa „núdzového stavu“**. Naopak, čl. 187 ústavy jasne hovorí, že ústavu ani žiadne z jej ustanovení nemožno nikdy zrušiť. Podľa čl. 105 mechanizmus „osobitných právomocí“ umožňuje belgickému parlamentu delegovať legislatívne právomoci na vládu. To sa však nestane vo vákuu. Legislatívna sekcia Štátnej rady objasnila niekoľko zásad, medzi ktoré patrí existencia pádných dôvodov oprávňujúcich použitie osobitných právomocí, ktoré by mali byť časovo obmedzené. Cieľom je umožniť rýchlu reakciu v situácii, v ktorej by bolo neefektívne čakať na prijatie všetkých potrebných zákonov parlamentom v rámci riadneho legislatívneho postupu. Napriek potrebe rýchleho konania má ústavný systém Belgicka systém kontrol. Zákony (vyhlášky) predložené na základe osobitných právomocí musia byť zákonodarcom potvrdené pomerne rýchlo. Navyše, zákon, ktorý umožňuje udelenie osobitných právomocí, podlieha súdnemu preskúmaniu ústavným súdom a vyhlášky, ak nie sú ratifikované parlamentom, podliehajú súdnemu preskúmaniu Štátnej rady.

Hlavné opatrenia prijaté na riešenie pandémie koronavírusu

S blížiacou sa pandémiou boli 27. marca 2020 prijaté dva splnomocňovacie zákony, ktoré umožňujú kráľovi (t. j. belgickej vláde) prijať opatrenia na kontrolu šírenia COVID-19 na maximálne obdobie troch mesiacov, počnúc dňom, keď zákony vstúpili do platnosti, teda 30. marca. Tieto dva zákony sa zaoberajú záležitosťami upravenými v článkoch 74 (COVID-19 II) a 78 (COVID-19 I) ústavy. Tieto zákony ustanovujú opatrenia, ktoré môže vláda prijať, vrátane (a nielen) opatrenia na ochranu verejného zdravia, podporu ekonomických činností a zabezpečenie správneho fungovanie súdnictva. Vláda môže tiež stanoviť administratívne, občianske a trestné sankcie uplatniteľné v prípade porušenia prijatých opatrení. Opatrenia prijaté prostredníctvom vyhlášok prerokovaných v Rade ministrov môžu mať výnimočne retroaktívne účinky, nie však pred 1. marcom 2020. Okrem procesných záruk, t. j. potreby ich zmeny na zákon v stanovenej lehote, splnomocňovacie zákony stanovili aj zásadné obmedzenia – vyhlášky napríklad nemôžu narušiť kúpnu silu rodín alebo existujúcu sociálnu ochranu (článok 3, COVID-19 II).

Ministerská vyhláška podpísaná ministrom vnútra 13. marca zakázala množstvo kultúrnych, rekreačných a športových aktivít a okrem iného zavrela školy a reštaurácie. Prísnejšie opatrenia boli zavedené ministerskými vyhláškami z 18. marca a 23. marca (vrátane sociálneho dištancovania, dištančného vzdelávania a práce na diaľku pre nie kľúčové podnikanie). Tieto boli ďalej objasnené 24. marca a zmenené 17. apríla. Všetky uvedené

ministerské vyhlášky odkazujú na zásadu predchádzania škodám uvedenú v čl. 191 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ). Stojí za zmienku, že použitie ministerských, a nie kráľovských vyhlášok sa z hľadiska právneho základu, z ktorých vychádzajú vyhlášky, považuje za vhodné a ministri vnútra výslovne udeľujú právomoci týkajúce sa verejného poriadku. Niektorí však tvrdia, že belgická ústava si osobitne vyhradzuje možnosť obmedziť základné práva iba na oblasť práva. Ďalšie opatrenia boli prijaté na komunitnej a regionálnej úrovni, pretože Belgicko je federálny štát, v ktorom sú právomoci rozdelené medzi federálnu, regionálnu a komunitnú úroveň. Riadenie pandémie nemožno obmedziť na výlučnú kompetenciu iba na jednej úrovni.

Parlamentná kontrola nad mimoriadnymi opatreniami

Podľa ustanovenia o osobitných právomociach je potrebné v stanovenej lehote potvrdiť vyhlášky zákonom. Konkrétne v prípade pandémie je potrebné vyhlášky potvrdiť do jedného roka, od kedy nadobudli platnosť. Ak k takému potvrdeniu nedôjde, stanú sa neplatnými. Okrem toho, v boji proti pandémie koronavírusu Snemovňa reprezentantov vytvorila nový parlamentný výbor, ktorý sa osobitne zameriava na požadovanie informácií od federálnych vlád a dohľad nad nimi, pokiaľ ide o opatrenia prijaté na základe ustanovenia o „osobitných právomociach“. Belgická vláda pod hrozbou pandémie N1H1 už v roku 2009 využila špeciálne právomoci, hoci viac limitované, na sanitárnu pohotovosť, keď boli belgickému kráľovi udelené špeciálne právomoci, napr. v súvislosti s distribúciou a dodávkou liekov.

FRANCÚZSKO

Ústavný rámec pre núdzové situácie

Francúzska ústava (1958) a primárne právo sa zaoberajú núdzovými situáciami na základe troch súborov ustanovení, i) „mimoriadnych právomocí prezidenta“, ii) „stavu obliehania“ a iii) „stavu núdze“. Všetky majú spoločné prvky, a to potrebu čeliť výnimočnej udalosti, existenciu hrozby alebo potenciálneho nebezpečenstva pre francúzsky národ a následné odchylenie sa od práva, ktoré by sa uplatňovalo za normálnych okolností. Napriek istej podobnosti sa zdá, že núdzový stav a stav obliehania sú ohraničené systémom *břzd a protiváh*, zatiaľ čo mimoriadne právomoci poskytujú prezidentovi širšie právomoci s menšou inštitucionálnou protiváhou.

V prípade vážneho a nečakaného ohrozenia nezávislosti a integrity francúzskeho národa, ktoré môže narušiť riadne fungovanie ústavnej verejnej moci, čl. 16 ústavy umožňuje samotnému prezidentovi prijať potrebné opatrenia s využitím mimoriadnych právomocí. Po 30 dňoch môže Ústavná rada preskúmať, či sú splnené podmienky naliehavosti použitia mimoriadnych právomocí. Toto preskúmanie je inak automatické po 60 dňoch. V čl. 16 sa tiež uvádza, že parlament normálne zasadá a národné zhromaždenie nemôže byť rozpustené. V reakcii na „puč generálov“ sa mimoriadnych právomocí dovoľával prezident De Gaulle iba raz, a to v roku 1961. Podľa Štátnej rady z roku 1962 má hlava štátu za takýchto okolností úplnú voľnosť rozhodovania.

Článok 36 ústavy a čl. L. 2121-1 zákona o obrane štátu sa týkajú **stavu obliehania** vyhláseného vyhláškou Rady ministrov, ktorý trvá najviac 12 dní, pokiaľ ho parlament nepredĺži. Vyhláška musí určiť územie, na ktoré sa vzťahuje. Je možné sa na ňu odvolávať v prípade vojny v zahraničí alebo ozbrojeného povstania a na rozdiel od núdzového stavu

predpokladá prenos určitých právomocí z civilného orgánu na vojenský orgán vrátane zodpovednosti za verejný poriadok a zvýšených policajných právomocí. Určité práva môžu byť pozastavené, napr. sloboda tlače, zhromažďovania alebo pohybu. Stav obliehania sa počas existencie piatej republiky zatiaľ nepoužil.

Podľa zákona č. 55-385 z roku 1955 možno vyhlásiť **núdzový stav** v prípade bezprostredného nebezpečenstva vyplývajúceho z vážneho porušenia verejného poriadku alebo v prípade udalostí, ktoré svojou povahou a závažnosťou ohrozujú verejný poriadok. Vyhlasuje sa vyhláškou Rady ministrov na celom francúzskom území alebo na jeho časti a je obmedzený na 12 dní, môže ho však predĺžiť parlament, ktorý potom stanoví jeho konečné trvanie. Parlament musí byť informovaný o opatreniach prijatých vládou a môže kedykoľvek požiadať o ďalšie informácie. Za stavu núdze môžu orgány obmedziť pohyb ľudí, zriadiť bezpečnostné zóny a uzavrieť verejné priestranstvá. Núdzový stav už bol vyhlásený v minulosti, v roku 1955 počas vojny s Alžírskom, v roku 1984 v Novej Kaledónii, v roku 2005 vo Francúzsku počas občianskych nepokojov na predmestiach a naposledy v roku 2015 po teroristických útokoch v Paríži. V poslednom prípade bol do 1. novembra 2017 predĺžený štyrikrát, a to prijatím novej protiteroristickej legislatívy (zákon č. 2017-1510 z 30. októbra 2017), ktorá podľa niektorých vytvorila *de facto* trvalý núdzový stav.

Hlavné opatrenia prijaté na riešenie pandémie koronavírusu

Bez ohľadu na možnosť použiť núdzový stav na zdravotnú krízu francúzsky parlament prijal 23. marca v reakcii na pandémiu koronavírusu zákon o naliehavých opatreniach (zákon č. 2020-290) a vyhlásil pohotovosť v oblasti verejného zdravia vôbec po prvýkrát. Okrem sanitárnych opatrení zákon ustanovuje aj mimoriadne finančné a volebné opatrenia. Podľa čl. L3131-12 zákona o verejnom zdraví, ktorý bol zavedený už uvedeným zákonom, si mimoriadna udalosť v oblasti verejného zdravia vyžaduje existenciu „zdravotnej katastrofy, ktorá svojou povahou a závažnosťou ohrozuje zdravie obyvateľstva“. Vyhlasuje sa vyhláškou Rady ministrov na základe správy ministra zdravotníctva, musí obsahovať *de iure* a *de facto* zdôvodnenie, najmä vedecké údaje, z ktorých vychádza rozhodnutie. V tejto súvislosti sa pohotovosť v oblasti verejného zdravia mierne líši od všeobecného núdzového stavu, ktorý podľa zákona č. 55-385 nevyžaduje žiadne konkrétne odôvodnenie. Pohotovosť v oblasti verejného zdravia je možné vyhlásiť na jeden mesiac a potom ju predĺžiť zákonom parlamentu po konzultácii s vedeckým výborom (čl. L3131-19 zákona o verejnom zdraví). Ak by však pohotovosť v oblasti verejného zdravia prestala existovať, je možné ukončiť ju vyhláškou Rady ministrov ešte pred uplynutím. V tomto prípade bola vzhľadom na naliehavú povahu a rozsah krízy verejného zdravia a odchyľne od ustanovení čl. L3131-13,9 zákona o verejnom zdraví pohotovosť v oblasti verejného zdravia vyhlásená zákonom č. 2020-290 na obdobie dvoch mesiacov pre celé územie štátu. O jej prerušení môže rozhodnúť iba zákon parlamentu. Počet opatrení, ktoré možno prijať počas pohotovosti v oblasti verejného zdravia, je striktno obmedzený na 10 (čl. L3131-15 zákona o verejnom zdraví), a zahŕňajú napríklad možnosť obmedziť alebo zakázať pohyb osôb a vozidiel, zaviesť karanténu a/alebo izoláciu pre jednotlivcov postihnutých vírusom, dočasne uzavrieť jednu alebo viac kategórií prevádzok a kontrolovať ceny určitých výrobkov. Opatrenia musia byť primerané zdravotným rizikám a môžu byť ukončené kedykoľvek, keď už nebudú splnené špecifické podmienky. Najnovšie, v marci 2020, Štátna rada uviedla, že núdzové opatrenia musia byť primerané zdravotným cieľom, ktorým slúžia.

Parlamentná kontrola nad mimoriadnymi opatreniami

Francúzske národné zhromaždenie aj Senát musia byť informovaní o opatreniach prijatých vládou a môžu požiadať o ďalšie informácie kedykoľvek (zákon o verejnom zdraví L3131-13). Pretože mimoriadna situácia v oblasti verejného zdravia zavádza možnosť obmedziť základné práva a slobody, ktoré za normálnych okolností požívajú občania v plnom rozsahu, existuje možnosť odvolať sa proti nim pred správnym súdom (zákon o verejnom zdraví L3131-18). V medziach čl. 38 francúzskej ústavy môže vláda vydávať výnosy obsahujúce dočasné opatrenia, ktoré sa zvyčajne týkajú oblasti práva, avšak parlament musí do troch mesiacov od zverejnenia výnosu prijať ratifikačný zákon. Za zmienku stojí, že od začiatku 20. storočia francúzska jurisprudencia v oblasti správneho práva znovu potvrdila, že sloboda je pravidlom a policajné obmedzenia výnimkou.

NEMECKO

Ústavný rámec pre núdzové situácie

Pôvodne nemecká ústava [(1949) ďalej len „základný zákon“] neobsahovala nijaké pravidlá týkajúce sa právneho režimu v núdzových situáciách a vzhľadom na osudovú úlohu, ktorú tieto ustanovenia zohrávali v nemeckých dejinách, boli k základnému zákonu v roku 1968 pridané mimoriadne núdzové zákony (emergency laws), aby umožnili federálnej vláde reagovať na krízové situácie. Odvtedy základný zákon rozlišuje medzi vnútorným a vonkajším núdzovým stavom. Vonkajší núdzový stav sa týka dvoch osobitných režimov, „stavu napätia“ upraveného v čl. 80a základného zákona a „stavu obrany“ uvedeného v čl. 115a základného zákona. Druhý menovaný možno vyhlásiť, ak sa krajina ocitne pod vojenským útokom alebo čelí bezprostrednej hrozbe tohto druhu. Pred vyhlásením stavu obrany môže parlament vyhlásiť stav napätia, ktorý predchádza stavu obrany. Na aktiváciu ktoréhokoľvek z núdzových režimov je potrebná dvojtretinová väčšina hlasov odovzdaných v Spolkovom sneme (Bundestag) s 50 % uznášaniaschopnosťou. Vyhlásenie o stave obrany potom musí schváliť aj Spolková rada (Bundesrat). Ani jeden z týchto núdzových režimov nebol nikdy aktivovaný.

Vzhľadom na aktuálne udalosti sa však ústavné ustanovenia týkajúce sa vnútornej núdze javia ako relevantnejšie (čl. 35 a čl. 91 základného zákona). Môžu sa spustiť v prípade prírodnej katastrofy alebo iného druhu vážnej katastrofy, ako aj v reakcii na udalosť ohrozujúcu verejnú bezpečnosť alebo demokratický poriadok vo federácii alebo v spolkových krajinách (napr. protesty). Aj keď čl. 35 a čl. 91 základného zákona výslovne nezmieňujú scenár epidémie, ich znenie nevylučuje ich aplikáciu na prepuknutie nákazy COVID-19. Je zaujímavé, že Bundestag sa nezúčastňuje na vyhlásení vnútorného núdzového stavu – toto rozhodnutie môže prijať spolková vláda sama. Vnútorný núdzový stav by dal federálnej vláde ďalšie právomoci a dočasne by pozastavil striktné rozdelenie právomocí medzi spolkovými krajinami a spolkovou vládou (čl. 35 základného zákona). Aj keď vyhlásenie vnútorného núdzového stavu je z právneho hľadiska možné, nemeckí politici sa zdráhali tento nástroj počas súčasnej pandémie využiť. Vďaka historickým úvahám je uplatňovanie týchto mimoriadnych núdzových zákonov veľmi kontroverzné a vyhlásenie núdzového stavu sa považuje za poslednú možnosť. Vďaka preukázateľnej účinnosti súčasných obmedzení je použitie vnútorného núdzového stavu nepravdepodobné.

Hlavné opatrenia prijaté na riešenie pandémie koronavírusu

Na rozdiel od ostatných členských štátov nevyhlásilo Nemecko v rámci boja proti pandémie celoštátny núdzový stav. Kľúčový legislatívny nástroj používaný počas boja proti COVID-19 je zákon o ochrane pred nákazou. Tento federálny zákon, ktorý bol prijatý v roku 2001, načrtáva pôsobnosť spolkovej vlády a jednotlivých krajinských vlád počas epidémie a vybavuje ich rôznymi prostriedkami zameranými na prevenciu, kontrolu a boj proti šíreniu chorôb. Na tomto základe boli uložené rôzne obmedzenia, počnúc celonárodným zákazom kontaktov pri zhromaždeniach viac ako dvoch ľudí až po nútené zatvorenie zariadení starostlivosti o maloletých (bod 33) a zákazom podujatí alebo veľkých zhromaždení (bod 28) po drastickom zvýšení počtu nákazy COVID-19 v celej krajine. Tento režim, ktorý bol pôvodne plánovaný na celkové trvanie dva týždne, sa následne predĺžil do 19. apríla. Počas celého procesu zostávali vlády jednotlivých spolkových krajín hlavnými zodpovednými aktérmi. Podľa systému zdieľaných právomocí medzi spolkovými krajinami a federáciou majú spolkové krajiny výlučnú právomoc na vykonávanie federálnych zákonov, čo sa opakuje v bode 32 zákona o ochrane pred nákazou. Výsledkom je, že opatrenia uvedené v zákone o ochrane pred nákazou môžu prijať iba vlády spolkových krajín. Rovnako sú vlády spolkových krajín zodpovedné za riadenie postupného rušenia obmedzení, ktoré už v niektorých regiónoch začalo. Zákaz kontaktov však zostáva v platnosti do 3. mája, ako sa dohodlo v nedávnom kompromise medzi vládami spolkových krajín. V snahe posilniť kompetencie spolkovej vlády počas pandémie, Bundestag na svojom poslednom plenárnom zasadnutí v polovici marca podstatne zmenil a doplnil zákon o ochrane pred nákazou. Marcové pozmeňujúce a doplnujúce návrhy umožňujú Bundestagu vyhlásiť „epidémiu národného významu“, ktorá federálnemu ministerstvu zdravotníctva udeľuje ďalšie právomoci, ako napríklad právo na zaobstaranie zdravotníckeho vybavenia na účely starostlivosti, dezinfekcie a výskumu a právo na reorganizáciu nasadenia zdravotníckeho personálu na celom území. Okrem opatrení prijatých podľa zákona o ochrane pred nákazou niektoré spolkové krajiny vyhlásili katastrofu na regionálnej úrovni. Napríklad bavorský minister vnútra vyhlásil katastrofický stav, ktorý následne spustil aplikáciu bavorského zákona o ochrane pred katastrofami. Tento osobitný režim umožňuje bavorskému ministerstvu vnútra koordinovať činnosť všetkých príslušných orgánov na celom území. Podobné ustanovenia sa nachádzajú aj v iných spolkových krajinách, pretože zvládanie katastrof spadá do kompetencií spolkových krajín.

Parlamentná kontrola nad mimoriadnymi opatreniami

Bundestag 25. marca jednoduchou väčšinou vyhlásil, že šírenie COVID-19 predstavuje epidémiu národného významu. Dôvodom tohto rozhodnutia bola vysoká miera nákazy v celej krajine, akútne riziko kolapsu národného systému zdravotnej starostlivosti a dynamický rast epidémie. Spolková vláda je teda oprávnená uchýliť sa k opatreniam uvedeným v odseku 5 zákona o ochrane pred nákazou, kým Bundestag nerozhodne inak, alebo do 31. marca, keď automaticky zaniknú vládne opatrenia zavedené týmto ustanovením.

MAĎARSKO

Ústavný rámec pre núdzové situácie

V mimoriadnych situáciách môže štát konať podľa osobitných pravidiel uznaných maďarskou ústavou pod zastrešujúcim výrazom „osobitný právny poriadok“. Tieto osobitné pravidlá sú stanovené v základnom zákone Maďarska (2012), t. j. v maďarskej ústave v čl. 48 až čl. 54, podľa ktorých možno rozlíšiť šesť druhov osobitného právneho poriadku: i) stav národnej krízy (čl. 48 a čl. 49), ii) stav núdze (čl. 48 a čl. 50), iii) stav preventívnej obrany (čl. 51), iv) stav teroristickej hrozby (čl. 51/A), v) neočakávané útoky (čl. 52) a vi) stav extrémneho nebezpečenstva (čl. 53). Maďarská ústava umožňuje, aby sa osobitný právny poriadok riadil „kardinálnymi aktmi“, t. j. legislatívnymi aktmi prijatými dvojtretinovou väčšinou v Národnom zhromaždení. Stanovuje tiež možné pozastavenie alebo obmedzenie základných práv – s výnimkou základných práv, na ktoré sa vzťahujú medzinárodné záväzky, ako je právo na ľudskú dôstojnosť – nad rámec testu základných práv. Uplatňovanie maďarskej ústavy nemôže byť pozastavené žiadnym osobitným právnym poriadkom a nemôže byť obmedzená ani činnosť ústavného súdu. Ak už neplatia podmienky pre osobitný právny poriadok, orgán, ktorý ho zaviedol, ho aj zruší. Pokiaľ ide o stav extrémneho nebezpečenstva – osobitný právny poriadok, ktorý sa uplatňuje na pandémiu koronavírusu – hlavné pravidlá sú ustanovené v maďarskej ústave a podrobné pravidlá sú ustanovené v dvoch základných aktoch: zákon CXXVIII z roku 2011 o riadení katastrof, ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré súvisiace akty (zákon o riadení katastrof), a nedávno prijatý zákon XII z roku 2020 o zamedzení koronavírusu (zákon o zamedzení koronavírusu). Podľa maďarskej ústavy môže vláda vyhlásiť stav mimoriadneho nebezpečenstva „v prípade akejkoľvek prírodnej katastrofy alebo priemyselnej havárie ohrozujúcej život alebo majetok alebo na zmiernenie jej následkov“. Zákon o riadení katastrof zahŕňa medzi incidenty, ktoré spôsobia nebezpečný stav, ľudskú epidémiu alebo hrozbu epidémie spôsobujúcu hromadné ochorenie. Tento zákon obsahuje aj popis mimoriadnych pravidiel a opatrení, ktoré je vláda oprávnená prijať počas stavu nebezpečenstva. Na základe nového zákona o zamedzení koronavírusu môže vláda prijať ďalšie opatrenia v súvislosti s epidémiou COVID-19. Vládne nariadenia zostanú v platnosti 15 dní, vláda však môže na základe splnomocnenia Národného zhromaždenia predĺžiť platnosť týchto nariadení. Po ukončení ohrozenia vládne nariadenia strácajú platnosť. Nebezpečenstvo bolo vyhlásené v Maďarsku pre konkrétnu časť krajiny prvýkrát v roku 2001 z dôvodu záplav rieky Tisa. Medzi ďalšie príklady patrí stav ohrozenia vyhlásený po pretrhnutí hrádze červeného bahna v roku 2010 a ďalší v roku 2013 počas povodne Dunaja.

Hlavné opatrenia prijaté na riešenie pandémie koronavírusu

Maďarská vláda vyhlásila 11. marca 2020 nariadením vlády č. 40/2020 stav nebezpečenstva pre celú krajinu. Mimoriadne vládne opatrenia týkajúce sa epidemickej situácie boli stanovené v samostatnom vládnom nariadení. Následne bolo vydaných niekoľko vládných nariadení o mimoriadnych opatreniach a v rámci kontroly epidémie sa prijali aj ďalšie opatrenia, napríklad zriadenie 10 akčných skupín. Vláda organizovala obranu proti koronavírusu v rámci vojenských, policajných, zdravotných a ekonomických oblastí. Napríklad počiatočný balík opatrení na ochranu ekonomiky bol v niekoľkých krokoch rozšírený o ďalšie ekonomické opatrenia a bolo prijaté vládne nariadenie o nasadení dôstojníkov armády s cieľom poskytnúť podporu niektorým nemocniciam. Vláda zaviedla

obmedzenia pohybu po Maďarsku od 28. marca 2020; tieto boli predĺžené na neobmedzené časové obdobie 9. apríla 2020.

Národné zhromaždenie prijalo zákon o zamedzení koronavírusu 30. marca 2020. Zákon okrem iného umožňuje vláde prijať ďalšie mimoriadne opatrenia, a to v primeranom a nevyhnutnom rozsahu počas stavu nebezpečenstva „na ochranu života, zdravia, osôb, majetku a práv občanov a stability národného hospodárstva“. Ďalej obsahuje oprávnenie Národného zhromaždenia predĺžiť vláde platnosť dekrétov prijatých počas stavu nebezpečenstva až do konca tohto stavu. Zákon neurčuje presný dátum, do ktorého je udelené toto oprávnenie. Tento zákon tiež dopĺňa trestný zákon o pravidlá týkajúce sa činu brániacemu obmedzovaniu epidémie a vyvolávania paniky. Po nadobudnutí účinnosti zákona vláda nariadila predĺženie použiteľnosti mimoriadnych opatrení týkajúcich sa stavu nebezpečenstva do konca tohto obdobia. Domáca a zahraničná kritika tohto zákona sa týka hlavne širokých právomocí, ktoré zákon vláde udeľuje bez časového obmedzenia, a pravidiel týkajúcich sa vyvolávania paniky, ktoré by sa napríklad mohli použiť na obmedzenie slobody prejavu. Maďarská vláda okrem iného zdôraznila, že doba platnosti vládneho povolenia trvá iba do konca stavu nebezpečenstva a že zákon sa týka oznamovania zámerne nepravdivých vyhlásení iba pred veľkým publikom. Predseda Európskeho parlamentu požiadal Európsku komisiu, aby preskúmala, či je akt v súlade s čl. 2 Zmluvy o Európskej únii.

Parlamentná kontrola nad mimoriadnymi opatreniami

Pred skončením stavu nebezpečenstva môže Národné zhromaždenie odobrať vláde povolenie na predĺženie platnosti jej vyhlášok a podľa časti s podrobným odôvodnením návrhu zákona má Národné zhromaždenie tiež možnosť odvolať schválenie každého prijatého vládneho opatrenia. Vláda bude pravidelne informovať Národné zhromaždenie o prijatých opatreniach a počas stavu nebezpečenstva musí byť zabezpečený nepretržitý chod ústavného súdu.

TALIANSKO

Ústavný rámec pre núdzové situácie

Talianska ústava (1948) neustanovuje pravidlá pre stav núdze alebo prechodu osobitných právomocí na konkrétnu inštitúciu v čase krízy. Aj keď čl. 78 talianskej ústavy ustanovuje vyhlásenie vojnového stavu s udelením potrebných právomocí vláde, toto ustanovenie nie je vhodné pre situácie, ktoré nevyplývajú z hrozby ozbrojeného konfliktu. Napriek tejto medzere taliansky právny systém umožňuje prijať za mimoriadnych okolností konkrétne opatrenia. Najskôr môže vláda zakročiť a nahradiť miestne subjekty (regióny, provincie, metropolitné mestá a obce) pri výkone svojich právomocí z dôvodov verejnej bezpečnosti, na zachovanie právnej a ekonomickej jednoty štátu alebo na zabezpečenie základnej úrovne pomoci týkajúcej sa sociálnych a občianskych práv (čl. 120 ústavy). Vláda môže tiež z vlastnej právomoci prijať „zákonné dekréty“ s rovnakým právnym postavením ako bežné zákony, ak si to vyžaduje mimoriadna naliehavosť a nevyhnutnosť (čl. 77 ústavy). Zákonné dekréty musia byť predložené parlamentu (Poslaneckej snemovni a Senátu) pre účely ich zmeny na zákon do 60 dní od ich prijatia, pokiaľ nie sú neplatné *ab initio* (od počiatku, pozn. prekl.). Tento právny nástroj sa v posledných desaťročiach často používa na tvorbu právnych predpisov, naposledy v reakcii na pandémiu koronavírusu.

Hlavné opatrenia prijaté na riešenie pandémie koronavírusu

Okrem zákonných dekrétov bol zavedený široký súbor opatrení vyhláškou predsedu vlády (Presidente del Consiglio dei Ministri), ako aj nariadeniami civilnej ochrany a vyhláškami a nariadeniami ministerstva zdravotníctva. Na základe zákona o civilnej ochrane, ktorý ustanovuje vyhlásenie núdzového stavu (čl. 24) v prípade mimoriadnych udalostí prírodnej alebo ľudskej povahy, ktoré si vyžadujú okamžitú reakciu na obmedzený a vopred stanovený čas, sa aktivovali právomoci administratívnej a prevádzkovej povahy. Ministerstvo civilnej ochrany môže prijímať nariadenia so súhlasom dotknutých regiónov a autonómnych provincií a za predpokladu dodržania vnútroštátneho práva a práva EÚ. Tieto nariadenia sa týkajú prevádzkových aspektov (napr. núdzové zásahy, prvá pomoc a pomoc obyvateľstvu, obnovenie prevádzky verejných služieb a verejnej infraštruktúry). Rozhodnutím Rady ministrov bol 31. januára 2020 vyhlásený núdzový stav na obdobie šiestich mesiacov. Túto lehotu možno predĺžiť na 12 mesiacov a predĺžiť ju iba raz (čl. 24 ods. 3 zákona o civilnej ochrane). Predtým však bola zakázaná letecká doprava z Číny, a to na základe nariadenia ministerstva zdravotníctva (27. januára a 30. januára), bolo prijatých niekoľko opatrení na základe nariadení vydaných Ministerstvom zdravotníctva, ktoré boli vydané na základe právomocí ustanovených v čl. 32 zákona č. 833/1978: 21. februára bola každému, kto bol v kontakte s infikovaným, uvalená 14-denná karanténa s aktívnym dozorom a domáca karanténa pre každého, kto sa vrátil z postihnutých oblastí; po dohode s regiónom Lombardia bolo pozastavených niekoľko aktivít (verejné zhromaždenia a vzdelávacie, obchodné, kultúrne aktivity) a miestnej hromadnej doprave bolo zakázané zastavovať v 10 postihnutých obciach; rovnaké opatrenia boli 22. februára rozšírené na dve obce v regióne Veneto. V období od 23. februára do 24. februára boli na základe nariadenia ministerstva zdravotníctva podobné opatrenia uplatnené takmer vo všetkých stredo-severných regiónoch Talianska (Lombardia, Emilia Romagna, Veneto, Furlansko-Julské Benátsko, Piemont a Ligúria).

Prvým zákonným dekrétom č. 6 z 23. februára 2020 vláda ustanovila súbor opatrení, ktoré by príslušné vnútroštátne orgány mohli prijať na potlačenie pandémie koronavírusu, okrem iného vrátane zákazu opustenia alebo vstupu do postihnutej obce a pozastavenia prepravy tovaru a osôb, ako aj vzdelávacích aktivít. Aj keď v niektorých prípadoch tieto opatrenia neboli dostatočne jasné, boli vykonané prostredníctvom dekrétov predsedu vlády, ktoré zaviedli reštriktívne opatrenia v rýchлом slede za sebou do „červenej zóny“ 10 obcí, a ďalších obcí stredo-severných regiónov a napokon aj na celé územie štátu. Ďalšie administratívne, finančné a preklenovacie právne opatrenia boli prijaté na základe siedmich zákonných dekrétov.

Parlamentná kontrola nad mimoriadnymi opatreniami

Reakcia Talianska na koronavírus bola sprevádzaná významným používaním vládnych právnych nástrojov vo forme zákonných dekrétov, dekrétov predsedu vlády a ministerských nariadení. Zatiaľ čo táto právna architektúra postavená vo veľmi krátkom časovom rámci v extrémnej núdzovej situácii bola niekedy kritizovaná z dôvodu nedostatku právnej istoty a podozrenia zo zneužitia vládnych právomocí na úkor parlamentu, zvyčajné záruky talianskeho právneho systému sa vzťahujú aj na prijaté právne akty. Zákonné dekréty podliehajú podmienke nevyhnutnosti a naliehavosti pri ich prijatí a dvojitej kontrole: najskôr prezidentom republiky (čl. 87 ústavy), ktorý ich vyhlási a v rámci tejto funkcie vykoná počiatočnú kontrolu ich súladu s ústavou; následne parlamentom (čl. 77 ústavy) prostredníctvom ich zmeny na zákon v lehote 60 dní, v opačnom prípade sa stanú neplatnými *ex tunc*. Pokiaľ ide o ministerské vyhlášky alebo nariadenia o civilnej ochrane, nepodliehajú

síce parlamentnému preskúmaniu ako zákonné dekréty, ale rovnako ako iné správne akty podliehajú bežným opravným prostriedkom pred správnu jurisdikciou v prípade porušenia oprávneného záujmu (alebo civilnej jurisdikcie v prípade porušenia zákonných práv). Dekréty predsedu vlády ako konečná právna forma série reštriktívnych opatrení ovplyvňujúcich rôzne základné práva (osobná sloboda, sloboda pohybu, náboženský prejav, podnikanie atď.) si zaslúžia osobitnú pozornosť. Možnosť – niekedy kritizovaná – takýchto dekrétov zaviesť reštriktívne opatrenia bola pôvodne zavedená zákonným dekrétom č. 6/2020, ktorý obsahoval aj veľmi kontroverznú „otvorenú klauzulu“, ktorá premiérovi umožňuje prijať „akékoľvek ďalšie potrebné opatrenie“. Na základe zákonného dekrétu č. 19/2020 bol tento kontroverzný aspekt opravený a bol stanovený presnejší okruh právomocí vlády pri prijímaní dekrétov predsedu vlády. Opravné prostriedky proti týmto dekrétom tiež podliehajú bežným pravidlám jurisdikcie (administratívnym alebo bežným).

POĽSKO

Ústavný rámec pre núdzové situácie

Poľská ústava (1997) ustanovuje tri druhy núdzového stavu: i) stanné právo, ii) výnimočný stav, iii) stav prírodnej katastrofy. Posledne uvedený sa riadi čl. 232 a môže byť zavedený Radou ministrov na dobu určitú, nie dlhšiu ako 30 dní, a predĺžený so súhlasom Sejmu (dolná komora parlamentu). Možnosti, koľkokrát môže byť predĺžený, nie sú limitované. Podrobnejšie pravidlá obsahuje zákon z 18. apríla 2002 o stave prírodnej katastrofy, ktorý vo svojej zákonnej definícii prírodnej katastrofy výslovne uvádza „rozsiahlý výskyt... infekčných chorôb u ľudí“. Stav prírodnej katastrofy sa môže predĺžiť nespočetnekrát a odvolá sa až po ústupe príslušnej prírodnej katastrofy. Podľa ústavy (čl. 233 ods. 3) môžu byť počas stavu prírodnej katastrofy obmedzené tieto základné práva: sloboda hospodárskej činnosti, osobná sloboda, nedotknuteľnosť domova, sloboda pohybu a pobytu na území Poľskej republiky, právo na štrajk, právo na vlastníctvo, sloboda práce, právo na bezpečné a hygienické podmienky práce a právo na odpočinok (čl. 233 ods. 3). Zákon z 18. apríla 2002 ustanovuje niekoľko osobitných opatrení vrátane karantény, povinného lekárskeho vyšetrenia, povinného lekárskeho ošetrovania vrátane očkovania, pridelovania určitých výrobkov, pozastavenia alebo zákazu určitých foriem hospodárskej činnosti, zákazu pobytu osôb na konkrétnych miestach alebo v budovách, alebo na konkrétnom území, zákaz hromadných zhromaždení, zákaz konkrétneho pohybu osôb. Osobitný zákon ustanovuje odškodnenie tých, ktorých základné práva sú obmedzené v dôsledku núdzového stavu (zákon z 22. novembra 2002). Počas ktoréhokoľvek druhu núdzového stavu vrátane stavu prírodnej katastrofy je zakázané upravovať volebné zákony. Počas núdzového stavu alebo do 90 dní od jeho ukončenia sa nemôžu konať žiadne voľby vrátane prezidentských. Funkčné obdobie sa automaticky predlžuje.

Hlavné opatrenia prijaté na riešenie pandémie koronavírusu

Doteraz nebol vyhlásený žiadny ústavný stav núdze a poľská reakcia na pandémiu koronavírusu bola založená na všeobecných právnych predpisoch, ako aj na vykonávacích vyhláškach výkonnej moci, ktoré vychádzajú z týchto právnych predpisov. Hlavné legislatívne akty, ktoré sa majú použiť, sú: zákon z 5. decembra 2008 o prevencii a boji proti nákazám a nákazlivým chorobám u ľudí („zákon o nákazlivých chorobách“), ktorý je bežným zákonom, a zákon z 2. marca 2020 o špeciálnych riešeniach spojených s prevenciou a bojom

proti COVID-19, ktoré vstúpili do platnosti 8. marca 2020 (zákon COVID-19, ktorý je tiež bežným zákonom, ale bol prijatý špeciálne kvôli pandémie). Na základe zákona o nakažlivých chorobách bol 13. marca vyhlásený stav epidemického rizika a 20. marca bol vyhlásený stav epidémie. Tieto dva stavy by sa nemali zamieňať s už uvedenými ústavnými stavmi núdze.

Vykonávacie vyhlášky ministra zdravotníctva a Rady ministrov založené na zákone o nakažlivých chorobách ustanovujú tieto opatrenia pre ochranu zdravia: od 15. marca uzatvorenie štátnych hraníc pre cudzincov (okrem osôb s povolením na pobyt); povinná karanténa pre štátnych príslušníkov a rezidentov, ktorí sa vracajú do Poľska, vrátane cezhraničných pracovníkov (k 27. marcu); pozastavenie verejnej cezhraničnej dopravy (železnice, letecké spoločnosti), okrem prípadov repatriácie; zatvorenie škôl a univerzít; zatvorenie nákupných centier (s výnimkou obchodov s potravinami, lekární, obchodov so stavebninami; čerpacích staníc a drogérií, ale nie parfumerií), zákaz verejných zhromaždení; povinné odstupy na verejnosti (2 metre), všeobecný zákaz pohybu osôb (s výnimkou cestovania do práce, náboženských účelov a vecí „nevyhnutných pre každodenný život“) od 1. do 19. apríla, zatvorenie parkov a lesov (1. – 19. apríla), detských ihrísk (od 1. apríla), zákaz vychádzania osôb mladších ako 18 rokov bez sprievodu rodičov (od 1. apríla), od 20. apríla sa uvedené aplikuje iba na osoby mladšie ako 13 rokov, povinné prekrytie tváre a nosa na verejnosti (od 16. apríla), v hromadnej doprave môže byť obsadených iba 50 % miest; zatvorenie reštaurácií (odvoz a rozvoz povolený), barov, fitnes centier, nočných klubov, kín, kúpeľov, divadiel, plavární, obmedzenie zákazníkov v obchodoch (do 19. apríla – traja zákazníci na jednu pokladňu bez ohľadu na plochu obchodu; od 20. apríla štyria zákazníci na jednu pokladňu v obchodoch do 100 m² a jeden zákazník na 15 m² vo väčších obchodoch), medzi 10. 00 h a 12. 00 h môžu v obchodoch s potravinami a lekárňami nakupovať iba starší občania (nad 65 rokov); zatvorenie stavebných hypermarketov (pre domácich majstrov) cez víkendy, zatvorenie kaderníckych salónov, holičov, kozmetičiek, tetovacích štúdií, piercingových štúdií, povolenie zúčastniť sa na bohoslužbe iba pre päť osôb (okrem kňaza), k 20. aprílu zvýšené na 1 účastníka na 15 m²), zatvorenie všetkých kultúrnych inštitúcií (múzeá, galérie, divadlá, koncertné sály, opery, kiná, filmové kluby, knižnice, archívy), zatváranie hotelov (s výnimkou osôb, ktoré sa prihlásili pred 31. marcom, ľudí na služobných cestách, ľudí využívajúcich hotely na prácu, napr. stavební robotníci a zdravotnícky personál, a ľudí v karanténe). 14-denná karanténa je povinná pre všetkých, ktorí: a) sa vrátili zo zahraničia, b) bývajú s osobou v karanténe (od 1. apríla), c) boli v kontakte s infikovanou osobou. Karanténu pôvodne monitorovala polícia, od 19. marca však existuje povinná mobilná aplikácia, ktorá sleduje polohu občanov a na požiadanie sú povinní raz za čas urobiť geo-označené selfie (geo-tagged selfie).

Parlamentná kontrola nad mimoriadnymi opatreniami

Zákon COVID-19 v znení zmien a doplnení z 31. marca obsahuje množstvo pravidiel prispôsobujúcich občianske, správne a trestné právo pandémie a poskytuje podporu zamestnávateľom a samostatne zárobkovo činným osobám. Neuvažuje sa o žiadnych osobitných pravidlách parlamentného dohľadu pre stav epidémie, ktorý je upravený v bežných právnych predpisoch a vykonáva sa na základe vykonávacích vyhlášok, ktoré vychádzajú z týchto právnych predpisov.

ŠPANIELSKO

Ústavný rámec pre núdzové situácie

Článok 116 španielskej ústavy (1978) spolu s organickým zákonom č. 4/1981 ustanovuje možné vyhlásenie troch rôznych núdzových stavov, a to stav poplachu, stav núdze a stav obliehania (stanné právo), v troch rôznych objektívnych scenároch. Stav poplachu môže vyhlásiť vláda na maximálne obdobie 15 dní, po čom ihneď informuje Congreso de los Diputados (dolnú komoru parlamentu). Dočasné predĺženie stavu poplachu podlieha schváleniu dolnej komory parlamentu. Článok 4 organického zákona č. 4/1981 umožňuje vláde vyhlásiť stav poplachu za veľmi špecifických okolností, najmä v prípade prírodných katastrof a zdravotných kríz, keď sú ochromené základné služby verejnosti a splnené určité požiadavky alebo v prípade nedostatku tovaru prvotnej potreby. Stav poplachu však možno vyhlásiť, iba ak príslušné orgány nemôžu zabezpečiť návrat do normálu využitím ich bežných právomocí (čl. 1.1 organického zákona č. 4/1981). Pred výskytom koronavírusu bol stav poplachu vyhlásený iba raz, 4. decembra 2010, keď kontrolóri civilnej letovej prevádzky skupinovo odišli zo služby, čo vyvolalo uzavretie španielskeho vzdušného priestoru.

Stav núdze a stav obliehania neboli ešte nikdy vyhlásené. Prvý môže vyhlásiť vláda s predchádzajúcim povolením dolnej komory na obdobie najviac 30 dní, ktoré je možné rovnakým postupom predĺžiť o ďalších 30 dní. Môže byť vyhlásený v prípade vážnych verejných nepokojov alebo akýchkoľvek iných udalostí, ktoré vážne ovplyvňujú slobodný výkon základných práv občanov alebo normálne fungovanie demokratických inštitúcií alebo základných verejných služieb (čl. 13 organického zákona č. 4/1981). Stav obliehania musí na návrh vlády vyhlásiť nadpolovičná väčšina členov dolnej komory (176 z 350) a vyhlásiť ho možno iba v prípade násilného povstania alebo iného aktu sily, ktorý ohrozuje španielsku zvrchovanosť alebo nezávislosť, územnú celistvosť Španielska alebo španielsky ústavný poriadok (čl. 32 organického zákona č. 4/1981). Núdzový stav aj stav obliehania umožňujú pozastavenie platnosti niektorých základných práv zakotvených v ústave (čl. 55 ods. 1), zatiaľ čo stav poplachu umožňuje iba obmedzenie týchto základných práv (čl. 11 organického zákona č. 4/1981). Okrem toho vyhlásenie stavu obliehania znamená aj určitú obmedzenú militarizáciu verejného života, pretože vojenské orgány by boli zodpovedné za vykonávanie opatrení prijatých na základe právomoci vlády.

Hlavné opatrenia prijaté na riešenie pandémie koronavírusu

Španielska vláda sa zaoberala situáciou spôsobenou pandemiou koronavírusu vyhlásením stavu poplachu 14. marca 2020. Prvýkrát bol predĺžený 27. marca (do 12. apríla), druhýkrát 10. apríla (do 26. apríla), tretíkrát 24. apríla (do 9. mája). Pred vyhlásením stavu poplachu už väčšina španielskych regiónov prijala opatrenia na riešenie situácie (t. j. zatvorenie škôl, zrušenie kultúrnych, vzdelávacích alebo športových aktivít atď.). Vyhlásenie stavu poplachu však rozšírilo opatrenia na celé Španielsko, zaviedlo dôležité obmedzenia slobody pohybu verejnosti a slobody vykonávať hospodárske alebo obchodné činnosti a malo značný vplyv na rozdelenie právomocí medzi národné a regionálne orgány. Vyhláška, ktorou bol vyhlásený stav poplachu, dala všetky bezpečnostné sily (vrátane regionálnych a miestnych síl) a všetok personál národného systému zdravotníctva (predtým v zodpovednosti regionálnych orgánov) pod správu národnej vlády, zakázala občanom voľný pohyb po verejných priestranstvách s výnimkou osobitných účelov (t. j. kupovať si jedlo alebo iný nevyhnutný tovar, ísť do práce

atď.), prerušila vyučovanie na všetkých stupňoch vzdelávania, nariadila ukončenie všetkých obchodných činností s výnimkou tých, ktoré sa považujú za nevyhnutné; zakázala všetky verejné oslavy; umožnila vnútroštátnym orgánom zabaviť potrebný tovar a zaviesť povinné osobné služby, ak je to potrebné na riešenie dopadov pandémie; a rozhodla sa obmedziť poskytovanie dopravných služieb. K 26. aprílu sa však lockdown čiastočne zmiernil, pričom deti do 14 rokov mohli každý deň chodiť na prechádzku s dospelým, a to pri rešpektovaní dištančných opatrení.

Väčšina opatrení prijatých na vnútroštátnej úrovni na riešenie hospodárskych a sociálnych dopadov pandémie bola prijatá prostredníctvom zákonných dekrétov, čo je osobitný typ právneho aktu s rovnakou právnou silou ako bežné zákony, ktorý môže prijať výkonná moc v naliehavých situáciách (čl. 86 ústavy). Od vypuknutia pandémie prijala španielska vláda desať zákonných dekrétov vrátane zákonného dekrétu č. 10/2020, ktorým sprísnila lockdown tým, že stanovila ukončenia všetkých nepodstatných hospodárskych činností od 30. marca do 9. apríla 2020.

Parlamentná kontrola nad mimoriadnymi opatreniami

Dolná komora parlamentu hrá dôležitú úlohu pri kontrole opatrení prijatých vládou počas stavu poplachu. Preto bola 16. marca dolná komora po vypuknutí pandémie informovaná o vyhlásení stavu poplachu a plenárne zasadnutie, na ktorom predseda vlády vysvetlil situáciu a mohli sa ho zúčastniť všetky politické sily, sa uskutočnilo 18. marca. Dolná komora na svojich plenárnych zasadnutiach schválila tri predĺženia stavu poplachu, a to 25. marca (321 hlasov za a 28 sa zdržalo hlasovania), 9. apríla (270 hlasov za, 54 proti a 25 sa zdržalo hlasovania) a 22. apríla (184 hlasov za, 160 proti a 6 sa zdržalo hlasovania). Pretože dolná komora kontroluje aj to, ako vláda vykonáva svoju právomoc prijímať zákonné dekréty (rozhoduje o tom, či ich bude schvaľovať a meniť na zákony do 30 dní od ich prijatia), je dôležité poznamenať, že komora sa už rozhodla schváliť sedem zákonných dekrétov prijatých počas pandémie a rozhodla sa zmeniť niektoré z nich do podoby zákona. Rokovania parlamentu pokračovali s minimálnou účasťou poslancov v priestoroch parlamentu a s využitím systému elektronického hlasovania na diaľku, ktorý komora používa od roku 2012 (na všetkých plenárnych schôdzach hlasovalo viac ako 300 členov na diaľku).

VYSVETLIVKY

- 1) Štátna rada, legislatívna sekcia, Avis 47.062 / 1 / V, 18. augusta 2009, bod 2.4.1.
- 2) Loi habilitant le Roi à prendre des mesures de lutte contre la propagation du coronavirus COVID-19 (II), No 1104/6, a Loi habilitant le Roi à prendre des mesures de lutte contre la propagation du coronavirus COVID-19 (I), No 1104/5
- 3) Článok 3 zákona COVID-19 (I) a článok 5 zákona COVID-19 (II).
- 4) Belgická ústava umožňuje prijať tri rôzne postupy prijímania zákona: povinný dvojkomorový postup – čl. 77, voliteľný dvojkomorový prístup – čl. 78 a jednokomorový postup – čl. 74.
- 5) Po konzultácii s predsedom vlády, prezidentmi oboch komôr a ústavnou radou, hoci francúzsky prezident nie je týmito názormi teoreticky viazaný.
- 6) Toto posledné ustanovenie bolo zavedené v roku 2008 po úpravách ústavného zákona č. 2008-724 z 23. júla 2008.
- 7) Štátna rada, rozsudok z 2. marca 1962 (rozsudok Rubin de Servens).

- 8) Porovnanie stavu núdze podľa L55-385 a stavu ohrozenia verejného zdravia nájdete tu.
- 9) Podľa ktorého možno stav ohrozenia verejného zdravia vyhlásiť na mesiac a obnovovať ho môže iba parlament.
- 10) Vicente Álvarez García, 'El Coronavirus (Covid-19): Respuestas Jurídicas Frente A Una Situación De Emergencia Sanitaria', El Cronista del Estado Social y Democrático de Derecho, Nos 86-87, 2020, strany 10 – 11.
- 11) Francisco Velasco Caballero, 'Estado de alarma y distribución territorial del poder', El Cronista del Estado Social y Democrático de Derecho, Nos 86-87, 2020, strany 78 – 87.

Príloha – Súhrnná tabuľka núdzových stavov z dôvodu koronavírusu v siedmich členských štátoch.

	Opatrenia prijaté na vnútroštátnej úrovni	Dočasné	Parlamentná kontrola*	Použité v minulosti
Belgicko	Špeciálne právomoci (čl. 105 ústavy)	Áno	Áno	Áno
Francúzsko	Núdzová situácia v oblasti verejného zdravia (zákon o verejnom zdraví)	Áno	Áno	Nie
Nemecko	Charakterizácia krízy COVID-19 ako „epidémie národného významu“ (odsek 5 zákona o ochrane pred nákazou)	Áno	Áno	Nie
Maďarsko	Zákon XII z r. 2020 o zamedzení koronavírusu, výnos vlády č. 40/2020 (z 11. marca)	Nie 1	Áno	Áno
Taliansko	Vyhlášky (čl. 77 ústavy), vyhláška predsedu Rady ministrov, zákon č. 833/1978 Zb., zákon o civilnej ochrane (čl. 24)	Áno	Áno	Áno
Poľsko	Stav epidémie (zákon z 5. decembra 2008 o prevencii a boji proti nákazám a nákazlivým chorobám u ľudí); vykonávacie vyhlášky ministra zdravotníctva a Rady ministrov na základe zákona z 5. decembra 2008	Áno	Áno 2	Áno

Španielsko	Stav poplachu (čl. 116 ústavy a čl. 4 – 12 organického zákona 4/1981), zákonné dekréty (čl. 86 ústavy)	Áno	Áno	Áno
------------	--	-----	-----	-----

* Parlamentná kontrola zahŕňa súbor nástrojov na vyvodenie zodpovednosti voči vláde, pričom jedným z nástrojov je povinnosť dotknutej inštitúcie poskytovať parlamentu informácie o prijatých opatreniach.

1 Príslušný akt odkazuje na koniec stavu nebezpečenstva bez uvedenia presného dátumu alebo trvania.

2 Aplikujú sa všeobecné pravidlá, žiadne špecifické pravidlá pre stav epidémie

ZRIEKNUTIE SA ZODPOVEDNOSTI A AUTORSKÉ PRÁVA

Tento dokument je pripravený a adresovaný členom a zamestnancom Európskeho parlamentu ako podkladový materiál, ktorý im má pomôcť pri parlamentnej práci. Za obsah dokumentu zodpovedá výlučne jeho autor (autori). Názory vyjadrené v tomto dokumente by nemali predstavovať oficiálne stanovisko Parlamentu.

Kopírovanie a preklad na nekomerčné účely sú autorizované za predpokladu, že je uvedený zdroj a Európsky parlament je vopred informovaný a je mu zaslaná kópia.

© Európska únia, 2020.

Fotografie: © Ivelin Radkov / Adobe Stock.

eprs@ep.europa.eu (kontakt)

www.eprs.ep.parl.union.eu (web)

www.europarl.europa.eu/thinktank (web)

<http://epthinktank.eu> (blog)

Z originálu

STATES OF EMERGENCY IN RESPONSE TO THE CORONAVIRUS CRISIS:
SITUATION IN CERTAIN MEMBER STATES III

Preložil:

JUDr. Mária Siegfriedová

štátny radca, riaditeľka odboru zahraničných vzťahov a protokolu, Kancelária Ústavného súdu Slovenskej republiky

EPRS | Výskumná služba Európskeho parlamentu

Autori: Krisztina Binder, Maria Diaz Crego, Gianna Eckert, Silvia Kotanidis, Rafal Manko
a Micaela Del Monte
Výskumná služba členov
PE 649.408 – jún 2020